

ATMINTINĖ

Pokyčiai valstybėje ekstremaliosios situacijos, nepaprastosios padėties, mobilizacijos ar karo metu

Kiekviena valstybė gali susidurti su įvairiais iššūkiais, keliančiais pavojų ir grėsmę jos tolesniam veikimui ir piliečių sveikatai, saugumui ir gyvybei. Kadangi iššūkiai yra labai skirtingi, jiems atremti reikia nevienodų priemonių. Taikos metu (kol nėra paskelbta karo padėtis), atsižvelgdama į susidariusią padėtį, Lietuva gali imtis trijų atsako būdų:

1.

• *skelbti ekstremaliają situaciją*

2.

• *įvesti nepaprastąją padėtį*

3.

• *paskelbti mobilizaciją*

Informaciją parengė Utenos rajono savivaldybės administracijos
Viešosios tvarkos skyrius

• **Savivaldybės administracijos direktorius** atsako už civilinės saugos sistemos parengtį savivaldybėje; vykdo ekstremaliųjų situacijų prevenciją; užtikrina galimų ekstremaliųjų situacijų savivaldybėje prognozavimą; organizuoja savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano rengimą; sudaro savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisiją ir savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centrą; skelbia ir atšaukia savivaldybės lygio ekstremaliają situaciją; ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu organizuoja gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinus darbus, sanitarinį švarinimą, pagalbos teikimą nukentėjusiesiems, žuvusiųjų laidojimą, priima sprendimus dėl gyventojų evakavimo; perspėja gyventojus, valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, kitas įstaigas ir ūkio subjektus apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliają situaciją; užtikrina savivaldybės teritorijoje valstybės operacijų vadovo nurodymų, Vyriausybės ekstremaliųjų situacijų komisijos sprendimų įgyvendinimą; organizuoja civilinės saugos pratybas, gyventojų švietimą civilinės saugos klausimais; atlieka kitas su civilinės saugos sistemos uždavinių įgyvendinimu susijusias funkcijas.

• **Savivaldybės administracijos direktorius esant nepaprastajai padėčiai** - užtikrina Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo normų vykdymą savivaldybėje; įgyvendina institucijos, atsakingos už ekstremaliųjų situacijų ar krizės valdymą, nurodymus; organizuoja stichinių nelaimių, avarių, masinių neramumų likvidavimo, paieškos ir gelbėjimo darbus ir taiko kitas nepaprastosios padėties priemones; vykdo komendanto (jei savivaldybėje įsteigta komendantūra) nurodymus ir įsakymus; jeigu komendantūros nėra steigiamos, išduoda specialius leidimus, nustato darbingiems asmenims privalomuosius gelbėjimo darbus, siekiant evakuoti gyventojus, gelbėti juos bei turtą. Savivaldybių administracijų direktorių veiksmus įgyvendinant nepaprastosios padėties priemones koordinuoja institucijos, atsakingos už ekstremaliųjų situacijų ar krizės valdymą, vadovas ar jo įgaliotą asmuo.

• **Savivaldybės administracijos direktorius** - užtikrina valstybinių mobilizacinių ir/ar priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių atlikimą ir mobilizacinių nurodymų vykdymą, tvirtina savivaldybės mobilizacijos planą, skiria mobilizacinius nurodymus savivaldybei pavaldiems mobilizacijos sistemos subjektams, organizuoja mobilizacines pratybas, atlieka kitas teisės aktuose nustatytas mobilizacijos, demobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos funkcijas.

• Savivaldybės administracija rengia savivaldybės mobilizacijos planą, vykdo valstybės mobilizacijos plane ir savo mobilizacijos plane numatytus veiksmus ir priemones, valstybines mobilizacines ir/ar priimančiosios šalies paramos teikimo užduotis ir mobilizacinius nurodymus; sudaro mobilizacinių užsakymų ir/ar priimančiosios šalies paramos teikimo sutartis; atlieka mobilizacinių ūkio subjektų pasirengimo vykdyti sutartinius įsipareigojimus patikrinimus; teikia kitiems mobilizacijos sistemos subjektams duomenis ir informaciją; nustato mobilizacinių išteklių poreikį skirtoms valstybinėms mobilizacinėms ir/ar priimančiosios šalies paramos teikimo užduotims atlikti ir tvarko turimų mobilizacinių išteklių apskaitą, koordinuoja ir kontroliuoja savivaldybei pavaldžių subjektų mobilizacinių išteklių sutelkimą; atlieka kitas teisės aktuose nustatytas mobilizacijos, demobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos funkcijas.

Ekstremalioji situacija

- – tai padėtis, kuri gali susidaryti dėl kilusio ekstremalaus (gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio) įvykio, ir kelia didelį pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai arba lemia žmonių žūtį, sužalojimą ar didelius turtinius nuostolius. Sprendimą dėl ekstremaliosios situacijos paskelbimo nelaimės apimtoje savivaldybės teritorijoje priima savivaldybės administracijos direktorius, o jeigu ekstremalioji situacija išplinta daugiau negu į tris savivaldybes, valstybės lygio ekstremalioji situacija skelbia Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Tik paskelbus ekstremalioji situaciją galima pasitelkti trūkstamus materialinius išteklius iš valstybės rezervo bei ūkio subjektų, taip pat – į pagalbą kariuomenę, evakuoti gyventojus ar pasitelkti juos privalomiems darbams bei suteikti materialinę paramą gyventojams, ūkio subjektams, įstaigoms, kurie dėl ekstremaliosios situacijos patyrė žalos. Pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms, veiksmai joms gresiant ir jų likvidavimas yra įvardinami kaip civilinė sauga.

Nepaprastoji padėtis

- – tai ypatingas teisinis režimas valstybėje ar jos dalyje, leidžiantis taikyti laikinus naudojimosi fizinių asmenų teisėmis ir laisvėmis apribojimus bei laikinus juridinių asmenų veiklos apribojimus. Nepaprastoji padėtis gali būti įvedama ne ilgiau nei 6 mėnesiams visoje valstybėje ar jos dalyje, kai dėl valstybėje ar kitose valstybėse susidariusios ekstremaliosios situacijos kyla grėsmė Lietuvos Respublikos konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai ir šios grėsmės neįmanoma pašalinti nepanaudojus nepaprastųjų priemonių (minėti laikini apribojimai). Atitinkamu nutarimu sprendimą įvesti nepaprastąją padėtį priima Lietuvos Respublikos Seimas arba Lietuvos Respublikos prezidentas, išleisdamas dekretą. Seimas arba prezidentas gali nustatyti kai kurių Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nustatytų teisių ir laisvių apribojimą bei nepaprastųjų priemonių panaudojimą tiek, kiek to reikalauja padėties kritiškumas. Nepaprastosios padėties metu visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje veikia Konstitucijos ir kitų įstatymų nustatytos bei nustatyta tvarka įsteigtos valstybės ir savivaldybių institucijos. Esant nepaprastajai padėčiai gali būti įvedamas tiesioginis valdymas, steigiamos viešosios tvarkos apsaugos komendantūros, pasitelkiama Lietuvos kariuomenė, mobilizacinis rezervas, naudojamas valstybės rezervas.

Mobilizacija

- – tai valstybės, savivaldybių institucijų ar įstaigų ir ūkio subjektų veiklos pertvarkymas, taip pat karo prievolinkų šaukimas į privalomąją karo tarnybą valstybei ginti ir (ar) Lietuvos Respublikos tarptautiniams įsipareigojimams vykdyti. Mobilizaciją (dalinę arba visuotinę) skelbia Seimas prezidento siūlymu, kai būtina ginti tėvynę arba vykdyti Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus.

- Mobilizaciją dekretu gali paskelbti ir prezidentas dėl ginkluoto užpuolimo, gresiančio valstybės suverenumui ir teritoriniam vientisumui, tačiau vėliau šį dekretą privalo patvirtinti Seimas. Seimas prezidento siūlymu skelbia demobilizaciją, kai išnyksta priežastys, dėl kurių buvo paskelbta mobilizacija. Po mobilizacijos paskelbimo karo padėtis gali būti ir neįvedama: mobilizacija ir demobilizacija gali vykti taikos metu. Kita vertus, mobilizacija gali būti nepaskelbta, iki įvedant karo padėtį, tačiau tai atliekama, kai tik įvedama karo padėtis. Skelbiant mobilizaciją siekiama pertvarkyti valstybės veiklą, ruošiantis atremti ginkluotą agresiją ar vykdyti tarptautinius įsipareigojimus. Tai darant būtina užtikrinti visuomenės saugumą ir stabilumą valstybėje. Šiems siekiams įgyvendinti yra apibrėžtos gyvybiškai svarbios valstybės funkcijos, kurios bus užtikrinamos mobilizacijos ir karo metu. Gyvybiškai svarbios valstybės funkcijos parodo, kas jai yra svarbiausia mobilizacijos ir karo atveju. Už kai kurias funkcijas atsako viena valstybės institucija, tačiau yra ir tokių, už kurias yra atsakingos kelios. Pagal gyvybiškai svarbias funkcijas nustatomos konkrečios mobilizacinės užduotys ministerijoms, savivaldybėms ir kitoms institucijoms. Remdamasi tomis užduotimis, kiekviena jų pasirengia mobilizacinius planus, kuriuose apibrėžia, kaip užtikrins, kad tos užduotys būtų įvykdytos mobilizacijos ir karo atveju.

- **Karo padėtis** – ypatinga teisinė padėtis, kuri įvedama prireikus ginti tėvynę ginkluoto užpuolimo ar jo grėsmės atveju, kai kyla grėsmė Lietuvos valstybės suverenumui ar jos teritorijos vientisumui, arba prireikus vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus siekiant užtikrinti valstybės gynybą ir kitas gyvybiškai svarbias valstybės funkcijas karo metu. Karo padėtį (visoje Lietuvos teritorijoje arba jos dalyje) įveda Seimas, tačiau prezidentas ginkluoto užpuolimo atveju taip pat gali priimti šį sprendimą (jį vėliau turi patvirtinti Seimas). Esant karo padėčiai, suformuojamos šalies ginkluotosios pajėgos. Joms vadovauti prezidento dekretu skiriamas kariuomenės vadas, kuris yra pavaldus gynybos veiksnių civilinei vadovybei. Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veikla organizuojama Karo padėties įstatymo, Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo ir kitų įstatymų nustatyta tvarka.

- **Savivaldybės administracijos direktorius, karo padėties metu**, be Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme ir kituose teisės aktuose nurodytų funkcijų, organizuoja veiksmus, kurie būtini užtikrinant visuomenės saugumą ir teikiant neginkluotą pagalbą ginkluotosioms pajėgoms, ir kontroliuoja, kaip jie įgyvendinami. Karo padėties metu savivaldybės administracijos direktoriui ir jį pavaduojančiam asmeniui negalint eiti pareigų, savivaldybės administracijos direktoriaus funkcijas atlieka karo komendantas.

• www.mobilizacija.lt

• www.lt72.lt